

Nr 348.

Av herr **Ekman m. fl.**, med förslag till ändringar i riksdagsordningen, avseende att åstadkomma en mera fullständig och rättvis mandatfördelning vid val till andra kammaren.

Det förslag till förändrad mandatfördelning vid val till riksdagens andra kammare, som föregående år väcktes i samma kammare av hrr Mosesson, Johansson i Edsbyn och Björling, men som då icke vann riksdagens bifall, anhåller undertecknade nu ånyo få — med ett par förändringar — underställa riksdagens prövning.

Huvudsyftet med detta förslag var, som känt, att sätta vårt proportionella valsysteem i tillfälle att förverkliga sin uppgift att »så troget som möjligt avspegla de olika meningsriktningarna inom landets väljarkår» och att sålunda »bereda de olika partierna en representation, som verkligen svarar mot deras vid valen uppvisade styrka».

Emot det berättigade i ett dylikt syfte har enligt vår mening vid detta spörsmåls tidigare behandling någon befogad erinran ej blivit gjord. Vad som hindrat ett bifall till förslaget har varit, dels bristande intresse för detta utjämningskravs tillgodoseende, dels också vissa tekniska svårigheter vid de ifrågasatta nya bestämmelsernas tillämpning.

Andrakammarvalet hösten 1928 har emellertid enligt erkännanden på olika håll ytterligare bestyrkt såväl lämpligheten som önskvärdheten av en reform i här åsyftad riktning. Vid detta val funno nämligen de olika väljargrupperna sig nödgade att — trots en påtaglig, allmän motvilja däremot — i större utsträckning än någonsin söka genom s. k. valteknisk samverkan skapa ett skydd mot en allt för stark underrepresentation.

Ehuru man samtidigt sökte upplysa väljarna om att den gemensamma partibeteckningen endast utgjorde en form för korrigerings av en bristfällig mandatfördelningsmetod, utövade förfaringssättet dock i stor utsträckning ett förryckande inflytande på olika håll. Varjämte denna anordning otvivelaktigt stegrade kivet och slitningarna både inom och mellan partierna.

Vill man i fortsättningen undgå dessa olägenheter och ändå bereda olika grupper valberättigade ett rättvist inflytande på samhällsarbetet, torde en komplettering av vår nuvarande proportionella valmetod vara oundgänglig. En sådan utbyggnad synes kunna ske så mycket hellre, som den kan genomföras utan att behöva störande ingripa i väljarnas nu invanda tillvägagångssätt vid rösträttens utövning.

I detta sammanhang kunde ifrågasättas att uppta en diskussion om valrättsspörsmålet i dess helhet. Särskilt torde anhängarna till det på ett och

annat håll framförda önskemålet om en återgång till majoritetsval i enmanskretsar vilja bryta en lans för sin åskådning.

Ett sådant meningsutbyte torde dock befinnas skäligen ofruktbart. De olika meningsriktningarna på den punkten skulle säkerligen icke finna varandra. Enligt vår mening ådagalägger den senaste tidens erfarenheter från länder med majoritetsval hur missledande, ja, rent farsartad en valhandling med den valmetoden ofta blir. Resultaten stå ej sällan i klar motsättning till flertalet röstandes huvudmening. Stora väljargrupper få gå och rösta utan att kunna ur sitt deltagande i denna medborgerliga meningsyttring utvinna någon förnuftig mening.

I förhållande därtill företer den proportionella valmetoden obestriddligen ett framsteg, som icke utan betydande skadeverkningar kan återtagas. När det gäller skall därför säkerligen vårt folk icke vara sinnat att avhända sig en bättre möjlighet att allsidigt uttrycka sin vilja i val mot en obestriddligt sämre sådan.

Däremot är det förvisso önskvärt, att den proportionella valmetoden får göra de allmänna valen till vad de böra vara, nämligen ett på en gång samlat och fulltonigt uttryck för det medborgerliga livet självt. Att därvid söka komma förbi partierna, d. v. s. de sammanslutningar, inom vilka överensstämmelse i åsikter eller intressen enar de enskilda individerna är både meningslöst och opraktiskt. De politiska partierna ha sina självfallna uppgifter.

Vid lösningen av dessa kunna de också bringas att med gott resultat tjäna samhället. Därmed räknar den proportionella valmetoden. Faran för partilivets övervälde, mot vilket man gärna i detta sammanhang med eller utan skäl varnar, kan säkerligen i allt väsentligt avlägsnas eller begränsas. I bl. a. den omständigheten att nya partier lätt uppstå — ej sällan allt för många i stället för en obehörig maktkoncentration hos ett fåtal — ligger ett tydligt korrektiv mot befarade maktmissbruk av nu antydd art.

Att å andra sidan de allmänna valen tarva förberedelser och målmedveten ledning torde icke kunna förnekas. Utan sådan skulle en folklig självstyrelse ofta erhålla endast ett ofruktbart kaos att bygga på. Det naturliga målet synes vara, att de olika partierna kunna fullt självständigt vända sig till väljarna och för dessa utveckla sina synpunkter, för att därpå vid valet erhålla så stort antal representanter valda, som antalet med partiet röstande väljare i förhållande till samtliga i valet deltagande berättigade det till. Varje annat utslag kan obestriddligt betecknas såsom bristfälligt och missvisande.

Nu kunna, som känt, även olika metoder för proportionella val komma till användning. Ett förslag till ett nytt valsätt, avsett att inom sig förena vad man betecknat såsom personlighetsval med en proportionell mandatfördelning, har framlagts för denna riksdag. Säkerligen har också detta nya valsätt vissa förtjänster. Dock tro vi, att dessa knappast äro så övervägande, att de nu böra förorsaka ett utbyte av den hos oss inarbetade meto-

den, i varje fall icke innan den senares olika möjligheter blivit försökta. Även vårt nuvarande proportionella valsätt äger nämligen — vilket bl. a. det senaste andrakammarvalet klart ådagalagt — betingelser för tillvaratagandet av individuella hänsyn, i den mån sådana i övrigt äga förutsättningar att leda till resultat. Och den huvudinvändning, som eljes vanligen göres emot vårt valsystem, nämligen att de stora valkretsarna försvåra eller helt omintetgöra en mera personlig kontakt mellan representanter och väljare, torde, med den nuvarande utvecklingen av våra trafikmedel, efter hand förlora all verklig betydelse. I regel föreligger icke någon svårighet för en uppsatt kandidat att sammanträffa med väljarna på nästan varje mera betydelsefull plats inom valkretsen.

Det förslag till en mera fullständig och rättvis mandatfördelning, som frambars föregående riksdag och till vilket denna motion ansluter sig, gick ut på, att erforderligt antal platser skulle vid den allmänna valförrättningen reserveras för användning såsom utjämningsmandat de olika huvud-åskådningarna emellan. I ett inom justitiedepartementet av särskilda utredningsmän avgivet betänkande, som i motionen återgivits och åberopas, hade närmare utformats, i vilken omfattning och på vilket sätt denna fördelning borde verkställas. (Se motionen nr 425, II kam. 1928 med bilagor!)

Detta förslag möttes emellertid av bl. a. den invändningen att, därest i en eller flera valkretsar efter klagan ett upphävande av det först förrättade valet skedde — vilken procedur t. o. m. kunde tänkas bli upprepad en eller flera gånger — skulle en fördelning av utjämningsmandaten icke kunna ske till dess den nya riksdagen sammanträdde.

Även om denna invändnings betydelse överskattats, torde den dock icke böra lämnas obeaktad. I det här nedan följande förslaget utgår man ifrån att röstetalet i det på de för hela landet utsatta valdagarna verkställda valet skall, oberoende av huruvida klagan över dessa val sker eller icke, utgöra grund för det till samma val anknytna utjämningsförfarandet. Förslaget förutsätter sålunda, att även där på grund av klagomål ett upphävande av det först förrättade valet sker och omval verkställs, detta icke skall utöva någon inverkan på fördelningen av utjämningsmandaten.

Såsom skäl för denna ståndpunkt kan anföras, att de i den första, med valen på andra håll mera likställda, omröstningen framkomna röstsiffrorna torde, i vad det gäller en fördelning av platser för hela riket, kunna anses vara en mera normal fördelningsgrund än de vid ett eventuellt, lokalt omval ernådda röstetalen. Verkningarna av den förskjutning, som i undantagsfall kan uppstå vid det senare valet, torde på goda grunder böra och kunna begränsas till därav följande ändringar i valkretsens direkta representation. Utjämningsmandaten torde ha större förutsättningar att åter spegla det verkliga läget, då utjämning verkställs fränsett de på grund av klagomål och därmed förbundna aktioner frampressade omvalen. Följer man sistnämnda regel bortfalla också fullständigt farhågorna för att ett ut-

jämningsförfarande skulle, på grund av den därmed förenade tidsutdräkten, vålla några särskilda svårigheter.

En andra tydliggen såsom betydelsefull betraktad anmärkning gjordes även mot det föregående år framlagda förslaget, nämligen, att utsikten till erhållandet av utjämningsmandat skulle i oträngda fall föranleda bildandet av nya partier. Hopsamlandet av några röster här och några röster där skulle för hela landet kunna ge mandat åt eljes utsiktslösa separatintressen.

Även om man kan sätta ett frågetecken för hela denna tankegång och i varje fall vill hålla före, att även denna farhåga torde vara överdriven, synes dock också på denna punkt en jämkning i förebyggande syfte kunna göras. I detta förslag förutsättes sålunda att rätt att tillräknas utjämningsmandat tillkommer endast parti, som valkretsvis erhållit minst två representanter valda.

I övrigt synes enligt vår mening det föregående år framlagda förslaget vara egnat att vinna riksdagens bifall.

Utöver det här nedan framställda yrkandet om ändringar i riksdagsordningen bilägges tillika ett utkast till ändringar i vallagen, beträffande vilket senare förslag behandlingen dock synes böra anstå tills efter det frågan om grundlagsändringen blivit prövad och avgjord.

Under återopande av vad ovan anförts hemställles,

att riksdagen ville besluta att som vilande tills vidare grundlagsenlig behandling antaga följande förslag till ändrad lydelse av §§ 11, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 22 och 25 riksdagsordningen.

§ 11.

Vill någon klaga över förrättning för utseende av ledamöter av första kammaren, må han däröver hos Konungen anföra besvär. För sådant ändamål äger klaganden hos vederbörande protokollsförare äska behörigt protokollsutdrag, vilket inom högst två dagar därefter bör till klaganden utlämnas; och skall han, vid förlust av talan, sist inom en månad efter förrättningens slut sina till Konungen ställda besvär ingiva till Konungens befallningshavande, som genom kungörelse, vilken i allmänna tidningarna införes, utsätter viss kort tid, inom vilken förklaring må över besvären till Konungens befallningshavande avlämnas. Sedan den tid tilländalupit, har Konungens befallningshavande att besvärshandlingarna jämte de förklaringar, som må hava inkommit, ofördröjligen till Konungen insända, för att i dess regeringsrätt skyndsamt föredragas och avgöras.

§ 13.

1. Andra kammarens ledamöter skola till ett antal av tvåhundra trettio väljas vart fjärde år å dag, under september månad, som i vallagen sägs. Valen gälla för fyra år, räknade från påföljande januari månads början.

2. Förordnar Konungen, på sätt i § 3 sägs, om nya val till andra kammaren, förrättas dessa ofördröjligen å dag, som bestämmes på sätt i vallagen sägs; och gälla dessa val för den tid, som återstår av fyraårsperioden.

§ 14.

Valrätt tillkommer, med lika röst för alla röstande, en var man och kvinna, som är svensk undersåte och senast under nästföregående kalenderår uppnått tjugotre års ålder.

Valrätt må dock ej utövas av:

a) den, som står under förmynderskap eller som är i konkurstillstånd;

b) den, som är av allmänna fattigvården omhändertagen för varaktig försörjning;

c) den, som är från valrätten utesluten på grund av ådömd straffpåföljd.

Till efterrättelse vid val skall finnas röstlängd; och skall, på sätt i vallagen finnes närmare bestämt, valrätten grundas på förhållandena vid tiden för röstlängdens tillkomst, ändå att förändring före valet inträffar.

§ 15.

Valen äro omedelbara och proportionella.

§ 16.

För valen är riket indelat i valkretsar. Vart och ett av rikets län så ock Stockholms stad utgör en eller flera valkretsar. Indelningen i valkretsar innehålles i vallagen.

§ 17.

1. Tvåhundrafemton av kammarens ledamöter utses valkretsvis, i varje valkrets till antal, som för varje

fyraårsperiod av Konungen fastställas med hänsyn till folkmängden vid början av året näst före perioden enligt följande grunder:

a) I varje valkrets väljes en riksdagsman för varje fullt tal motsvarande en tvåhundra femtondel av rikets folkmängd.

b) För valkrets, vars folkmängd ej uppgår till fullt tre tvåhundra femtondelar av rikets folkmängd, väljas dock tre riksdagsmän.

c) Därest det antal riksdagsmän, som med tillämpning av stadgandena under a) och b) bör utses, icke uppgår till tvåhundra femton, skola, för ernående av detta antal, de valkretsar, vilkas folkmängd mest överskjuter de tal, som enligt stadgandet under a) äro bestämmande för riksdagsmännens antal inom valkretsarna, var för sig i ordning efter överskottens storlek vara berättigade att välja ytterligare en riksdagsman. Äro överskottstalen lika för två eller flera valkretsar, avgöres, där så är nödigt, företrädet genom lottnings på sätt i 6 § 6 mom. är stadgat.

2. Femton av kammarens ledamöter utses i valkretsarna med hänsyn till fördelningen av samtliga i riket avgivna röster.

3. Närmare bestämmelser om valen meddelas i valagen.

§ 18.

Avgår riksdagsman, innan den tid, för vilken han blivit vald, tilländalupit, fylles ledigheten på sätt i valagen sägs.

§ 22.

Vill någon klaga över förrättning för utseende av ledamöter av andra kammaren, må han däröver hos Konungen anföra besvär. För sådant ändamål äger klaganden hos Konungens befallningshavande äska behörigt protokollsutdrag, vilket inom högst tre dagar därefter bör till klaganden utlämnas; och skall han, vid förlust av talan, sist inom tio dagar efter förrättningens slut sina till Konungen ställda besvär ingiva till Konungens befallningshavande, som, på sätt i 11 § stadgas, lämnar vederbörande tillfälle att sig förklara. Sedan den för förklarings avgivande bestämda tid tilländalupit, har Konungens befallningshavande att be-

svären jämte alla målet rörande handlingar ofördröjligen till Konungen insända, varefter med målet vidare så förhålles, som i 11 § sägs.

§ 25.

Riksdagsmannaval förrättas med slutna sedlar.

Stockholm den 15 februari 1929.

Carl Ekman.

Gustaf Olsson
i Ramsta.

Gustaf Andersson
i Rasjön.

A. Danielsson.

Johan Olofsson.

Ola Jeppsson.

Sv. Bengtsson.

Felix Hamrin.

Bilaga.**Vallagen.****20 §.**

1. Skola två eller flera platser besättas, fördelas de mellan de olika partierna sålunda, att platserna, en efter annan, tilldelas det parti, vilket för varje gång uppvisar det största av nedan angivna *jämförelsetal*.

Jämförelsetalet är lika med partiets rösttal, så länge partiet ännu icke fått sig någon plats tilldelad. Därefter beräknas jämförelsetalet för varje gång så, att partiets rösttal delas med det tal, som motsvarar antalet av partiet tilldelade platser, *ökat med 1*.

Plats, som blivit ett parti tilldelat, besättes genast så, att partiets första plats tillerkännes den, vars namn är det första i ordningen inom partiet, partiets andra plats den, som bär andra namnet i ordningen, partiets tredje plats den, som bär tredje namnet i ordningen, och så vidare efter samma grund, *dock att namn å den, som redan fått sig plats tillerkänd från något parti, anses såsom obefintligt*.

Har ett parti redan fått sig tilldelad plats så många gånger, som motsvarar antalet av de namn å partiets valsedlar, vilka avse själva riksdagsmannavalet, varde det från vidare jämförelse uteslutet.

2. Skall blott en plats besättas, tillfaller platsen den, vars namn står främst i ordningen inom det parti, *som har högsta rösttalet*.

21 §.

Där någon, som blivit vald till riksdagsman, vid valtillfället avsäger sig uppdraget, skall valförrättaren genast företaga ny röstsammanräkning inom det parti, för vilket den avgångne blivit *vald*.

Vid den nya sammanräkningen tages hänsyn blott till de valsedlar, vilka gällde för den avgångnes namn vid den sammanräkning, då namnet tilldelades plats i ordningen. Varje valsedel gäller såsom hel röst. Med iakttagande av att namn å någon, som blivit genom valet utsedd till riksdagsman, anses såsom obefintligt, skall röstvärdet tillgodoräknas det namn, som står främst av de för den avgångne riksdagsmannen särskilt upptagna efterträdarenamnen, eller, om sådant namn ej finnes, det namn för själva riksdagsmannavalet, som står främst å sedeln, eller, om ej heller sådant namn finnes, det namn, som står främst bland samtliga efterträdarenamnen å sedeln. Den, som erhållit högsta rösttalet, är vald i den avgångnes ställe.

Skulle jämväl sålunda utsedd riksdagsman vid valtillfället avsäga sig uppdraget, förfares på enahanda sätt; och skall vid den nya sammanräkningen såsom förut hänsyn tagas blott till de valsedlar, som gällde för den först avgångnes namn vid den sammanräkning, då namnet tilldelades plats i ordningen.

23 §.

Äro vid valet valsedlar till större antal än hälften ogilla eller hava riksdagsmän icke blivit till föreskrivet antal utsedda, är valet ogillt och anställes genast nytt val.

51 §.

Över Konungens befallningshavandes beslut må särskild klagan ej föras. Anföras besvär över *utgången av sammanräkningsförrättning, som jämlikt 77 § verkställts beträffande val*, vid vilket beslutet tjänat till efterrättelse, må i sammanhang därmed talan mot beslutet fullföljas.

52 §.

Har emot röstlängd, som blivit i föreskriven ordning framlagd, anmärkning ej förekommit, eller har i anledning av framställd anmärkning beslut givits och rättelse, där sådan ifrågakommer, i längden gjorts, lände den röstlängd vid riksdagsmanaval, som därefter, intill dess ny röstlängd på enahanda sätt kommit till stånd, hålles, till ovillkorlig efterrättelse, där ej, på sätt nedan stadgas, rättelse skall i längden verkställas.

Har på klagan, som i samband med besvär över *utgången av sammanräkningsförrättning* blivit förd, röstlängden i någon del förklarats felaktig, skall, evad felaktighet länt till *valets* upphävande eller ej, Konungens befallningshavande i längden införa de av beslutet föranledda rättelser.

54 §.

1. Val i hela riket till andra kammaren förrättas, då valen ske på grund av 13 § 1 mom. riksdagsordningen, å tredje söndagen i september månad samt i fall, som i 13 § 2 mom. riksdagsordningen avses, å den sön- eller helgdag, som av Konungen bestämmes.

I stad må dock valet av Konungens befallningshavande utsättas att äga rum å den söckendag, vilken infaller närmast före sön- eller helgdag, som ovan sagts.

Då synnerliga skäl därtill äro, må Konungen förordna, att val till andra kammaren för viss valkrets skall förrättas å annan dag än i första stycket sägs, dock att val på grund av 13 § 1 mom. riksdagsordningen alltid skola utsättas till dag under september månad.

2. När val till andra kammaren förklarats ogillt och nytt val skall anställas, förrättas detta å sön- eller helgdag. I stad, som bildar egen valkrets, må dock valet av Konungens befallningshavande utsättas att äga rum å söckendag, som infaller omedelbart före sön- eller helgdag, och i annan stad å söckendagen närmast före sön- eller helgdag, som för valkretsen i övrigt bestämmes till valdag. Då synnerliga skäl därtill äro, må Konungen förordna, att valet skall hållas å annan dag än i förevarande moment sägs.

55 §.

När val till andra kammaren skall äga rum, låte Konungens befallningshavande därom i god tid förut utgå kungörelser, som uppläsas i kyrkorna och införas i ortstidningar.

I kungörelsen skall upptagas:

1) antalet av dem som *jämlikt 17 § 1 mom. riksdagsordningen* skola väljas inom valkretsen;

2) dag och tid för valet;

3) valstället för varje valdistrikt; samt

4) tid och ställe för rösternas sammanräknande inför Konungens befallningshavande *jämlikt 77 §*; skolande sammanräkningen utsättas att äga rum så snart ske kan.

Kungörelsen skall tillika innehålla erinran om den skyldighet, som jämlikt 69 § åligger valförrättare, att ofördröjligen till Konungens befallningshavande insända de förseglade omslag, som där avses, ävensom valprotokoll och röstlängd.

59 §.

Vid valet skola begagnas valsedlar av vitt papper utan kännetecken.

Å valsedel skall ovanför namnen utsättas partibeteckning (partinamn eller annan beteckning i ord för viss grupp av valmän eller för viss *meningsriktning*).

Namnen skola å valsedeln uppföras i en följd, det ena under det andra, och må utgöra högst *tre* utöver det antal riksdagsmän, som jämlikt 17 § 1 mom. riksdagsordningen skola väljas inom valkretsen.

Valsedel bör innehålla tydlig uppgift på den eller de utseddass namn, titel eller yrke och hemvist så ock den beteckning i övrigt, som kan vara nödig för att fullt otvetydigt utmärka, vem eller vilka åsyftas.

69 §.

1. När alla, som vid det för valets slut fastställda klockslag äga tillträde till valet, avlämnat sina valsedlar, förklare ordföranden röstningen avslutad.

2. Omedelbart därefter uttagas valkuverten ur valurnan och räknas öppnade. I det protokoll, som i överensstämmelse med formulär 2 vid denna lag samt i formuläret gjorda anvisningar skall föras vid förrättningen, antecknas antalet valkuvert. Jämväl räknas och upptages i protokollet antalet av de personer, som enligt anteckningarna i röstlängden deltagit i valet. Därefter tillkännagives såväl antalet valkuvert som antalet av nyssnämnda personer.

3. a) Sedan de i 2 mom. föreskrivna åtgärder vidtagits, öppnas valkuverten och uttages innehållet.

b) Befinnes därvid ett valkuvert vara tomt eller dess innehåll utgöras av annat än en valsedel, skall, efter det att i senare fallet innehållet återinlagts, valkuvertet inläggas i ett annat kuvert, som tillslutes. Antalet sålunda tillslutna kuvert räknas, varefter kuverten inläggas i ett eller flera omslag. Å varje omslag antecknas, att detsamma innehåller dylika kuvert, ävensom dessas antal.

c) Förekommer anledning antaga, att valsedel, som utgjort ett valkuverts enda innehåll, är ogill, lägges sedeln åsido. Antalet sålunda åsido-lagda valsedlar räknas, varefter sedlarna inläggas i ett eller flera omslag. Å varje omslag antecknas, att detsamma innehåller dylika valsedlar, ävensom dessas antal.

d) De valsedlar, vilka icke enligt bestämmelserna under b) och c) återinlagts i sina kuvert eller lagts åsido, ordnas *efter partibeteckning*. Antalet valsedlar *för varje parti* räknas, *varefter varje partis sedlar* för sig inläggas i ett eller flera omslag. Å varje omslag antecknas de ineliggande valsedlarnas *partibeteckning och antal*.

e) De omslag, varom i detta moment förmäles, skola, utöver ovan föreskrivna anteckningar, förses med anteckning, utvisande valdistriktet, där förrättningen äger rum. Omslagen skola vara av hållfast beskaffenhet samt omsorgsfullt förseglas under minst två närvarandes sigill, vilka sigill i protokollet avtryckas.

4. I protokollet skall, utöver vad i 2 mom. sagts, ytterligare antecknas:

- a) antalet valkuvert, vilka enligt bestämmelserna i 3 mom. b) innesluts i andra kuvert, jämte antalet omslag, vari dessa kuvert inlagts,
 b) antalet valsedlar, vilka enligt bestämmelserna i 3 mom. c) lagts åsido, jämte antalet omslag, vari dessa sedlar inlagts,
 c) antalet valsedlar för varje parti jämte antalet omslag, vari partiets sedlar inlagts.

5. Förrättningen bör utan avbrott bringas till slut. Därest särskilda skäl föranleda avbrott, må förrättningen icke avbrytas i annan ordning än att, sedan de i 2 mom. föreskrivna åtgärder vidtagits, verkställandet av de i 3 och 4 mom. föreskrivna åtgärder i sin helhet uppskjutes, dock icke längre än till påföljande dag. Innan förrättningen sålunda avbrytes, skall tid för densammas fortsättande tillkännagivas; och skola valkuverten inläggas i omslag, vilka förseglas under minst två närvarandes sigill. Dessa omslag jämte andra till valet hörande handlingar skola därefter läggas i säkert förvar; och må förrättningen ej ånyo företagas, innan valförrättaren inför öppna dörrar förvissat sig om att de åsatta sigillen äro obrutna.

6. Sedan valprotokollet upplästs och dess riktighet bekräftats av ordföranden och två av de närvarande, avslutas valförrättningen med tillkännagivande av tid och ställe, som blivit utsatt för rösternas sammanräknande inför Konungens befallningshavande *jämlikt 77 §*.

7. Valförrättaren insände därefter ofördröjligen till Konungens befallningshavande dels de förseglade omslag, som i 3 mom. avses, dels ock valprotokollet och röstlängden. Sker insändandet med allmänna posten, skall försändelsen assureras.

(Motsvarar
nuvarande
70 § 1
stycket.)

(Motsvarar
nuvarande
70 § 2
stycket.)

70 §.

Över valets kungörande och förrättande må klagan föras allenast i sammanhang med besvär över utgången av den jämlikt 77 § företagna sammanräkningsförrättning.

72 §.

Till val på grund av 13 § 1 mom. riksdagsordningen må valsedelsförsändelse, varom i 71 § sägs, ej anordnas tidigare än den 20 augusti det år, valet sker, och till val i annat fall ej tidigare än dagen för Konungens befallningshavandes kungörelse om valet. Ej heller må försändelse i något fall anordnas senare än valdagen.

Valsedelsförsändelse skall anses vara anordnad den dag, det i 74 § omnämnda vittnesintyget underskrives.

77 §.

Å utsatt tid och ställe verkställas av Konungens befallningshavande inför öppna dörrar *sammanräkning* av de vid valet avgivna röster för utseende av de riksdagsmän, som jämlikt 17 § 1 mom. riksdagsordningen skola väljas inom valkretsen.

De från valförrättarna insända protokollen över röstningen granskas var för sig, och sigillen å omslaget till de vid varje protokoll fogade valsedlar jämföras med de sigill, som äro å protokollet avtryckta. Förekommer därvid ej skälig anledning, att omslaget efter tillslutningen blivit öppnat, brytes förseglingen. I annat fall lämnas omslaget orubbat, och de däri inneslutna valsedlar inverka ej på valet.

Hava valsedelsförsändelser, varom i 74 § sägs, ankommit, räknas de-

samma och antalet jämföres med den över dylika försändelser förda boken. Därefter brytas försändelsernas ytterkuvert. Har försändelse ankommit senare än dagen efter valet eller har därtill begagnats annat ytterkuvert än i nämnda paragraf föreskrives eller förkommer skälig anledning att ytterkuvert efter tillslutandet blivit öppnat, lämnas kuvertet obrutet, och däri innesluten valsedel vare utan verkan på valet.

Sedan ytterkuverten brutits, granskas innerkuverten med vidfästade blanketter. Finnas flera kuvert härröra från samma valman, äro de alla ogilla och läggas orubbade åsido.

I övrigt skall tillses,

att den, som avgivit valsedeln, är i röstlängden upptagen såsom röstberättigad och icke har inför valförrättaren utövat sin rösträtt,

att han jämlikt 71 § är behörig att i förevarande ordning avgiva valsedel,

att valsedel avgivits inom den i 72 § stadgade tid och i enlighet med föreskrifterna i 73 och 74 §§,

samt att innerkuvertet är utan annat märke än ändamålsbeteckningen.

Brister något i nu nämnda hänseenden, lägges innerkuvertet orubbat åsido såsom ogillt. I annat fall avskiljes blanketten, och kuvertet nedlägges i en urna, i sammanhang varmed i röstlängden vid den röstandes namn antecknas, att rösträtten utövats.

79 §.

Ogill är valsedel:

till vilken använts annat än vitt papper;

å vilken finnes något kännetecken, som kan antagas vara med avsikt där anbragt;

vilken saknar partibeteckning eller upptager sådan å annat ställe än ovanför namnen;

vilken icke upptager något giltigt namn.

Finnas i ett valkuvert två likalydande valsedlar, skall allenast en sedel räknas. Finnas i annat fall än nu sagts i ett valkuvert två valsedlar, eller finnas i ett valkuvert flera än två valsedlar, vare de alla ogilla.

81 §.

1. Rösterna sammanräknas och riksdagsmän till antal, som jämlikt 17 § 1 mom. riksdagsordningen skola väljas inom valkretsen, utses enligt de i 19 §, 20 § 1 mom. och 22 § denna lag angivna grunder.

2. Där någon, som förklarats vald till riksdagsman, vid sammanräkningsförrättningen avsäger sig uppdraget, skall Konungens befallningshavande genast företaga ny röstsammanräkning inom det parti, för vilket den avgångne blivit vald.

Vid den nya sammanräkningen tages hänsyn blott till de valsedlar, vilka gällde för den avgångnes namn vid den sammanräkning, då namnet tilldelades plats i ordningen. Varje valsedel gäller såsom hel röst, och röstvärdet skall tillgodoräknas den av de förut ej valde, vilkens namn står främst på sedeln. Den, som erhållit högsta rösttalet, inträde såsom ledamot i den avgångnes ställe. Mellan lika rösttal skilje lotten.

Skulle jämväl sålunda utsedd riksdagsman vid sammanräkningsförrättningen avsäga sig uppdraget, förfares på enahanda sätt; och skall vid den nya sammanräkningen såsom förut hänsyn tagas blott till de valsedlar,

som gällde för den först avgångnes namn vid den sammanräkning, då namnet tilldelades plats i ordningen.

3. Finnes i fall, som i 2 mom. sägs, å där omförmälda valsedlar icke namn å någon, som kan inträda såsom ledamot i den avgångnes ställe, skall den lediga platsen tillerkännas den, vars namn är det första bland de förut icke valdas i den ordning, som mellan namnen å ifrågavarande partis valsedlar bestämmes enligt de i 19 och 22 §§ angivna grunder.

4. Plats eller platser, vilka icke heller med tillämpning av de i 3 mom. givna regler kunna besättas, skola tilldelas andra partier än förut på så sätt, att den första sålunda obesatta platsen tilldelas det av dessa partier, som efter de i 20 § 1 mom. och 22 § angivna grunder stod närmast i tur att tilldelas plats vid avslutandet av den på grund av stadgandena i 1 mom. verkställda platsfördelningen mellan partierna, den andra obesatta platsen det parti, som därefter stod i tur att tilldelas plats, och så vidare efter samma grund. Plats, som sålunda blivit ett parti tilldelad, besättes enligt de i 3 mom. angivna grunder.

82 §.

Befinnes vid sammanräkningen valsedlar till större antal än hälften ogilla eller hava riksdagsmän till föreskrivet antal icke kunnat utses, är valet ogillt, och anställer Konungens befallningshavande ofördröjligen nytt val i valkretsen.

85 §.

Resultatet av sammanräkningen kungöres omedelbart genom uppläsning av det därvid förda protokoll. Med protokollets uppläsning är sammanräkningsförrättningen avslutad.

Konungens befallningshavande insänder därefter ofördröjligen avskrift av protokollet till det departement, till vilket justitieärendena höra.

86 §.

1. Inför chefen för det departement, till vilket justitieärendena höra, och i närvaro av tre bland de av riksdagen valde fullmäktige i riksbanken och tre bland fullmäktige i riksgäldskontoret företages, så snart ske kan sedan sammanräkningsförrättningarna i rikets samtliga valkretsar jämligt 77 § blivit verkställda, med ledning av de till departementet inkomna protokollen däröver fördelning å partier och valkretsar av de platser, som skola tillsättas på grund av 17 § 2 mom. riksdagsordningen.

2. Vid denna fördelning ifrågakommer ej parti, som vid de jämligt 77 § företagna sammanräkningarna icke tilldelats minst två platser.

De femton platser, som skola besättas, fördelas mellan de övriga partierna sålunda, att platserna, en efter annan, tilldelas det parti, vilket för varje gång uppvisar det största av nedan angivna jämförelsetal.

Partiets för hela rikets sammanlagda rösttal delas med det tal, som motsvarar antalet av partiet i hela riket vid de jämligt 77 § företagna sammanräkningarna tilldelade platser, ökat med 1. Det tal, som sålunda erhålles, är partiets jämförelsetal, så länge partiet ännu icke fått sig någon av ifrågakommande femton platser tilldelad. Därefter beräknas jämförelsetalet för varje gång så, att partiets rösttal för hela riket delas med det tal, som motsvarar antalet av samtliga partier såväl vid de jämligt 77 § företagna sammanräkningarna som vid fördelningen jämligt detta moment tilldelade platser, ökat med 1.

Mellan lika jämförelsetal skall, där så erfordras, skiljas genom lottning. 3. De varje parti jämlikt 2 mom. tilldelade platser fördelas å valkretsar sålunda, att platserna, en efter annan, tilldelas den valkrets, där partiet för varje gång uppvisar det största av nedan angivna jämförelsetal.

För varje valkrets delas partiets rösttal med det tal, som motsvarar antalet av partiet i valkretsen vid den jämlikt 77 § företagna sammanräkningen tilldelade platser, ökat med 1. Det tal, som sålunda erhålles, är partiets jämförelsetal i valkretsen, så länge valkretsen ännu icke fått sig någon plats tilldelad för partiet vid fördelningen jämlikt detta moment. Därefter beräknas jämförelsetalet för varje gång så, att partiets rösttal delas med det tal, som motsvarar sammanlagda antalet av de partiet i valkretsen vid nämnda sammanräkning tilldelade platser och de valkretsen vid fördelningen jämlikt detta moment för partiet tilldelade platser, ökat med 1.

Mellan lika jämförelsetal skall, där så erfordras, skiljas genom lottning. 4. Sedan sålunda platserna ifråga fördelats å partier och valkretsar, lämnar chefen för sagda departement vederbörande Konungens befallningshavande nödig underrättelse om nämnda fördelning; och företager Konungens befallningshavande för varje valkrets, som ifrågakommer, så fort ske kan, vid offentlig förrättning, så kungjörd, som i 26 § sägs, ny röstsammanräkning inom parti, för vilket ytterligare en eller flera riksdagsmän skola utses i valkretsen. Vid denna sammanräkning tillerkännes den första plats, som skall av ett parti besättas, den, vars namn är det första bland de förut icke valdas i den ordning, som mellan namnen å partiets valsedlar bestämmes enligt de i 19 och 22 §§ angivna grunder, den nästa platsen den, som bär det nästa namnet i ordningen, och så vidare efter samma grund.

Där någon, som förklarats vald till riksdagsman, vid sammanräkningsförrättningen avsäger sig uppdraget, skall Konungens befallningshavande genast företaga ny röstsammanräkning enligt de i 81 § 2 och 3 mom. angivna grunder.

Vid förrättning, som i detta moment avses, skall Konungens befallningshavande föra protokoll enligt formulär, som av Konungen fastställles.

Efter sammanräkningen skola valsedlarna åter inläggas under förseglning.

Förrättningen avslutas med uppläsande av protokollet.

5. Har vid förrättning, som i 4 mom. sägs, inom något parti vederbörligt antal riksdagsmän icke kunnat utses, anmäler Konungens befallningshavande skyndsamt förhållandet till chefen för sagda departement. Plats eller platser, beträffande vilka sålunda anmälts, att de icke kunnat besättas, skola, sedan vederbörande sammanräkningsförrättning runnit laga kraft, tilldelas andra valkretsar än förut på så sätt, att ett partis första obesatta plats tilldelas den valkrets, som efter de i 3 mom. stadgade grunder stod närmast i tur att tilldelas plats för partiet vid avslutandet av den enligt samma moment verkställda fördelningen, partiets andra obesatta plats den valkrets, som därefter stod i tur att tilldelas plats, och så vidare efter samma grund. Chefen för sagda departement fastställer, i närvaro av de riksdagens fullmäktige, som i 1 mom. sägs, vilken eller vilka valkretsar platsen eller platserna skola tillkomma, samt lämnar vederbörande Konungens befallningshavande nödig underrättelse därom; och har Konungens befallningshavande att inom partiet verkställa sammanräkning, som i 4 mom. sägs, för utseende av riksdagsman eller riksdagsmän.

6. Kan vederbörligt antal riksdagsmän för partiet icke utses inom riket, skola den eller de återstående platserna tilldelas det eller de partier, som efter de i 2 mom. stadgade grunder stodo närmast i tur att tilldelas plats vid den enligt samma moment verkställda fördelningens avslutande. Där- efter fastställes, vilken eller vilka valkretsar, platsen eller platserna skola tillkomma, och utses riksdagsman eller riksdagsmän, allt enligt de i 5 mom. angivna grunder.

87 §.

Fullmakt för vald riksdagsman utfärdas av Konungens befallningsha- vande. Sådan fullmakt skall hava följande lydelse:

»Vid röstsammanräkning, som den (dag, månad, år) jämlikt (»77 §» eller »86 §») av lagen om val till riksdagen hållits för (valkretsens namn), har »N. N.» blivit utsedd till ledamot av riksdagens andra kammare för en tid av fyra år, räknade från och med den 1 januari nästkommande år» (eller om sammanräkningen hållits efter fyraårsperio- dens början: »för tiden till den 1 januari år ...»); »varom detta länder till bevis och fullmakt». Ort och tid.

(Motsvarar
nuvarande
86 §.)

88 §.

1. Har utsedd riksdagsman annorledes än i 81 § 2 mom. och 86 § 4 mom. sägs avgått före utgången av den tid, för vilken han blivit vald, då skall Konungens befallningshavande ofördröjligen vid offentlig förrättning, så kungjord, som i 26 § sägs, verkställa ny röstsammanräkning enligt de i 81 § 2, 3 och 4 mom. angivna grunder, dock att, där fall, som i 81 § 4 mom. sägs, inträffar och den avgångne är utsedd vid jämlikt 86 § företagen sammanräkning eller har varit efterträdare åt någon, som utsetts vid sådan sammanräkning, vad i 86 § 5 och 6 mom. för där avsedda fall finnes stadgat skall vinna motsvarande tillämpning.

(Motsvarar
nuvarande
87 och 89 §§.)

Efter sammanräkningens avslutande skola valsedlarna åter inläggas under försegling.

89 §.

Vid förrättning, som i nästföregående paragraf avses, skall Konungens befallningshavande i protokoll upptaga de föreliggande omständigheterna samt vilken på grund därav skall inträda i den avgångnes ställe eller, om efterträdare ej kunnat utses, anmärka detta förhållande. Förrättningen avslutas med uppläsande av protokollet.

Fullmakt för utsedd riksdagsman utfärdas av Konungens befallnings- havande. Sådan fullmakt skall vara av följande lydelse:

»Sedan» N. N. »blivit utsedd till ledamot av riksdagens andra kammare för (valkretsens namn) för en tid av fyra år, räknade från och med den 1 januari år (eller om den avgångne utsetts först efter fyraårs- periodens början: »för tiden till den 1 januari år ...»), men denna plats blivit ledig, har vid förrättning enligt 88 § av lagen om val till riksdagen för» (»samma valkrets» eller valkretsens namn) N. N. »blivit utsedd att inträda såsom ledamot av nämnda kammare för tiden till den 1 januari år» (eller om förrättningen hållits före fyraårsperiodens början: »för sagda tid»); »varom detta länder till bevis och fullmakt». Ort och tid.